
Ключевые слова: конкуренция, конкурентоспособность, агропромышленное предприятие, конкурентное преимущество, стратегическое управление предприятием, система стратегического управления.

Zghurska O.

ESSENCE AND VALUE OF COMPETITIVENESS ARE IN SYSTEM OF STRATEGIC MANAGEMENT AGROINDUSTRIAL ENTERPRISE

In the article certainly and essence and value of competitiveness are reasonable in the system of strategic management an agroindustrial enterprise. It is set that for the theory of competitiveness in her neoclassical registration a market and competition are base concepts and, after essence, article of research. On the basis of generalization and systematization of theoretical bases of competitiveness of agroindustrial enterprise, investigational, that the system of strategic management helps to formulate and execute effective strategies that assist balancing of relations on an enterprise, including her separate parts, and by an environment, and also to the achievement of the aims set by him. Conclusions are made about providing of high level of competitiveness is the strategic aim of activity of enterprise in the conditions of market, for the achievement of that necessary consolidation of all subdivisions and links of him strategic control system.

Keywords: competition, competitiveness, agroindustrial enterprise, competitive edge, strategic management an enterprise, system of strategic management.

УДК 658:330.142

Карпенко О.О., Лизогуб М.С.

УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЙОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Досліджено підходи до визначення інтелектуального капіталу підприємства, визначено його особливості, функції та структурні елементи, розроблено алгоритм управління інтелектуальним капіталом підприємства.

Ключові слова: інтелектуальний капітал підприємства, алгоритм управління інтелектуальним капіталом підприємства.

Постановка проблеми. В умовах інноваційної економіки відбуваються значні зміни технологічного базису суспільного виробництва. Особливе значення при цьому набуває інтелектуальний капітал, який стає головним ресурсом підвищення конкурентоспроможності та вирішальним чинником збільшення ринкової вартості сучасного підприємства.

Специфіка інтелектуального капіталу, розширення масштабів його використання та зростання ролі в конкурентній боротьбі потребують виокремлення в корпоративному менеджменті вітчизняних підприємств особливого виду діяльності – управління інтелектуальним капіталом, що має відбуватися в усіх проєктованих і організованих процесах на підприємстві.

Досвід країн Європи показав, що управління організацією, яке ґрунтується на засадах інтелектуалізації своєї діяльності, дає змогу значно підвищити ринкову конкурентну позицію, стійкість до змін у навколишньому середовищі, збільшення інноваційного потенціалу та підвищення продуктивності функціонування підприємства.

Розроблення системи управління інтелектуальним капіталом (далі – ІК) підприємства вважається в сучасних умовах одним із найважливіших завдань стратегічного управління, вирішення якого дозволить збільшити прибутковість і забезпечити довгострокове успішне функціонування на ринку. Ефективне управління даним активом створює базис для безперервного організаційного навчання та інтенсивного розвитку, створення стійких конкурентних переваг, формування зворотного зв'язку і проактивного стратегічного позиціонування [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом істотно активізуються дослідження з питань ефективного управління інтелектуальним капіталом суб'єктів господарювання різних рівнів. Цій проблематиці присвячено праці багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців, серед яких, зокрема, слід відзначити: Ю.О.Юченко [1], Є.В. Нанівська [2], Я.О. Топільницька [3], І. Проніна [4], А.Ліманські [5], І. Ткач [6], С.М. Ілляшенко [7], О.Морозов [8] і багатьох інших. Ними розроблено категорійну базу інтелектуального капіталу, розкрито його сутність і зміст, визначено структуру, розкрито прикладні аспекти активізації процесів економічного розвитку на базі інтелектуального капіталу. Однак практика господарювання свідчить, що управління інтелектуальним капіталом, особливо на рівні підприємств, має безсистемний характер. У більшості випадків увага приділяється лише його окремим елементам.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Незважаючи на велику кількість наукових праць та значні досягнення в області обґрунтування теоретичних засад управління ІК, питання аналізу реального стану системи управління ІК та її використання на сучасних підприємствах залишилося поза увагою дослідників.

Постановка завдання (мета статті). Метою статті є дослідження підходів до визначення, функцій, особливостей та структурних елементів інтелектуального капіталу, а також розробка алгоритму управління інтелектуальним капіталом підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Економічна система, що базується на знаннях та орієнтована на формування, безпосереднє використання і розвиток інтелектуального капіталу стає основним орієнтиром у соціально-економічному розвитку держав, окремих регіонів та окремих підприємств [2].

Інтелектуальний капітал – це надзвичайно складна та багатоаспектна економічна категорія, яка досліджується з позицій цінностей, процесу та результату (таблиця 1).

Інтелектуальний капітал виконує низку функцій, основними з яких можна вважати такі [4]:

- інформаційну – накопичення, систематизація і передача знань, умінь, навичок, інформації;
- пізнавально-гносеологічну – придбання знань про процеси та явища;
- перетворювальну – перетворення знань у нові результати інтелектуальної діяльності (інформація, продукти, послуги та ін.);
- науково-дослідну – організація і проведення наукових досліджень в економічній, політичній, соціальній, духовній сферах суспільного життя;
- аксіологічну – надання допомоги індивідам в усвідомленні значущості для себе і для суспільства тих чи інших подій і явищ, продукції, робіт, послуг, участь у формуванні особистісного ставлення до них, вибір поведінки на основі свідомої дії і відповідно до цінностей;
- інтегративну – орієнтація на дослідження в усіх сферах і галузях знань з метою створення нової продукції, робіт, послуг;
- регулятивну – встановлення традиційних норм і правил, які регулюють поведінку суб'єктів;
- культурологічну – участь у розширенні пізнання, в освіті, самоосвіті, розвитку культури мислення суб'єктів та ін.;
- виховну – формування самосвідомості індивідів;

- практичну (утилітарну) – сприяння вирішенню соціально-економічних, культурних та інших завдань;
- охоронну – охорона результатів інтелектуальної праці шляхом їх використання в повсякденній діяльності.

Реалізація цих функцій забезпечується всіма елементами інтелектуального капіталу (таблиця 2).

Таблиця 1

Визначення поняття «інтелектуальний капітал»

Підхід	Автор	Визначення поняття «інтелектуальний капітал»
3 позицій цінностей	В.Садовський, Є.Стеценко	під інтелектуальним капіталом розуміють знання, навички, досвід, які є невід'ємними від їх носія – людини
	Л.Іноземцев	стверджує, що інтелектуальний капітал – це інформація та знання – специфічні за своєю природою і формою участі у виробничому процесі чинники.
	Б.Леонтьєв,	розглядає це поняття як вартість усіх наявних інтелектуальних активів, враховуючи інтелектуальну власність, природні та надбані розумові здібності й навички, а також нагромаджені бази знань і корисні відносини з іншими суб'єктами.
3 позицій процесу	А.Василик	твердить, що інтелектуальний капітал – це авансована інтелектуальна вартість, що в процесі свого обігу та кругообігу приносить додаткову вартість.
	Л. Едвінсон	зазначає, що інтелектуальний капітал – це знання, яке можна конвертувати у вартість, перетворити на прибуток та оцінити.
3 позицій результату	Е. Брукінг	під інтелектуальним капіталом розуміє нематеріальні активи, які слугують підґрунтям існування та конкурентних переваг підприємства.
	Д. Клейн, Л. Прусак	під терміном «інтелектуальний капітал» розуміють інтелектуальний матеріал, який формалізований, зафіксований і використовується для виробництва більш цінного майна.

Головними особливостями інтелектуального капіталу є те, що:

- інтелектуальний капітал не має матеріальної природи;
- не піддається фізичному зносу, тобто не амортизується в процесі використання, а навпаки, втрачає свою вартість саме від того, що не використовується;
- інтелектуальний капітал оцінюється за допомогою як вартісних, так і неwartісних, як кількісних, так і якісних показників;
- інвестиції в інтелектуальний капітал забезпечують його власнику одержання більшого доходу, ніж вкладення в матеріальні активи [3].

За принципом функціональної організації ІК являє собою складну відкриту відтворювальну систему, яка формується під дією різномірної сукупності чинників зовнішнього середовища (сукупність активних елементів, які знаходяться поза організаційними межами підприємства) і внутрішнього розвитку (сукупність передумов і внутрішніх інфраструктурних змінних, які оточені організаційними межами підприємства і є результатом управлінських рішень та відображають параметри функціонування підприємства) [1].

Узагальнено ІК формується за умови очікування створення вартості, функціонування розвиненої системи мотивації, існування можливості обміну, трансформації і розвитку потоків знань.

Управління інтелектуальним капіталом підприємства залежить від його специфіки, а також від місії та стратегії, що реалізується на підприємстві. Воно тісно пов'язане з

розвитком підприємства у сфері діагностики власного інтелектуального капіталу та фінансових можливостей. На практиці розробка системи управління ІК пристосовується до індивідуальних потреб і конкретного потенціалу підприємства[5].

Таблиця 2

Характеристика підсистем інтелектуального капіталу

Елементи інтелектуального капіталу	Характеристика
Людський капітал	це знання, творчий, інтелектуальний капітал, особисті якості, моральні цінності, інтелектуальний потенціал, ноу-хау, креативний спосіб мислення, моральні цінності, уміння і навички, лідерство, культура праці, які використовують для отримання доходу організацією (підприємством) або індивідом. При цьому сукупність усіх елементів людського капіталу становить у роботі синергетичний ефект, багаторазово збільшує ефективність прийнятих індивідуальних рішень
Організаційний капітал	технології, процедури та системи управління, культура, технічне і програмне забезпечення, патенти, ліцензії, товарні знаки, промислові зразки, організаційні форми і структури. Це здатність адекватно реагувати на вимоги ринку і грамотно використовувати людський капітал (вміння і навички + потенціал). Розвиток організаційного капіталу полягає в організації дослідницької діяльності (дослідження ринку і основних методів управління), а також у розвитку корпоративної культури;
Споживчий капітал	система тривких зв'язків і відносин, що забезпечує ефективну взаємодію між клієнтами (споживачами) і персоналом підприємства. Охоплює контракти, угоди, репутацію, бренд, товарні знаки, канали розподілу продукції (товарів, робіт, послуг), відносини з клієнтами

Управління ІК потребує створення системи, яка дозволить відстежувати зміни в організації і буде сприяти розробці конкретних рекомендацій щодо ефективного управління його складовими. Будь-який механізм управління можна розглядати як систему елементів управління (цілей, функцій, методів, структури, суб'єктів управління) та об'єктів управління, в якій відбувається цілеспрямоване перетворення впливу елементів управління на необхідний стан або реакцію об'єктів управління і яка має вхідні передумови і результуючу реакцію [6].

Відповідне управління інтелектуальним капіталом полягає у створенні системи, завдяки якій підприємство може опрацювати стратегію конкуренції, яка спирається на знання та інтелектуальний капітал [5].

При проектуванні системи управління ІК слід урахувати закономірності протікання стадій його кругообігу. Виходячи з цього, система повинна створюватися як спланований, структурований, цілісний підхід до управління інтелектуальним капіталом, визнаючи його стратегічно важливим активом підприємства, з метою підвищення його вартості як частини вартості підприємства у довгостроковому періоді, розширення організаційних можливостей, стимулювання інноваційної активності, підвищення якості і наукомісткості виробництва продукції, яка користується попитом на ринку, згідно зі стратегією і бізнес-процесами підприємства [1].

Функціонування системи управління ІК у вузькому розумінні зводиться до використання людського капіталу для створення нематеріальних активів та інновацій і використання нематеріальних активів в процесі виробничої діяльності, яке спрямоване на підвищення якості, інноваційних характеристик і технології створення конкурентно спроможної продукції.

Характерною особливістю ІК є те, що в процесі управління даним активом відбувається його якісне відтворення та інтенсивний розвиток.

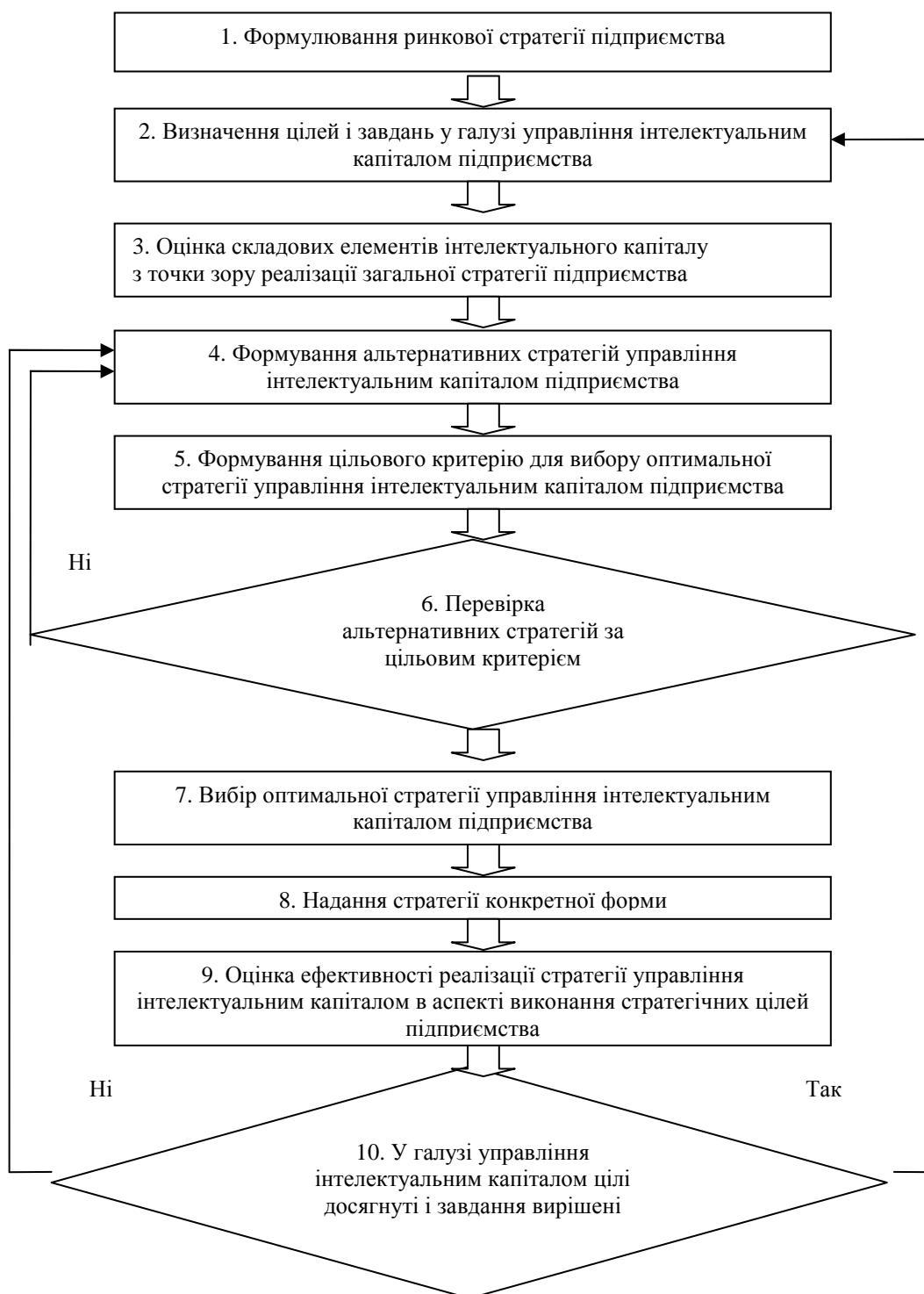

Рис. 1. Алгоритм управління інтелектуальним капіталом підприємства

Управління ІК є постійним циклічним процесом, кінцевою метою якого є його розширене відтворення, що досягається за рахунок протікання в чіткій послідовності процесів діагностики, планування, інвестування, мотивації, використання і розширеного відтворення, які переплітаються із систематичним моніторингом ефективності протікання кожної стадії з метою прогнозування майбутніх наслідків настання подій [1].

Основними проблемами щодо управління інтелектуальним капіталом підприємства є: необхідність удосконалення методики і показників адекватної оцінки достатності (недостатності) інтелектуального капіталу з метою вибору за її результатами конкретних управлінських дій; визначення критерію достатності інтелектуального капіталу в комплексі та за його окремими системами і елементами [7].

Розробка і впровадження системи управління ІК дає можливість підприємству самостійно створювати об'єкти інтелектуальної власності, залучати їх в господарський оборот, ефективно використовувати як ресурс, а також захищати від нерівномірного використання для одержання додаткового доходу, забезпечення інвестиційної привабливості та конкурентних переваг підприємства [8].

Взаємодія стратегічного менеджменту підприємства та управління ІК веде до їх інтеграції, оскільки ІК повинен лежати в основі стратегічного розвитку підприємства. Тенденції зростання і впливу ІК також свідчать про актуальність розбудови стратегічного менеджменту ІК. Саме використання ІК підприємства дозволяє подолати негативні чинники нестабільного зовнішнього середовища [6].

Алгоритм управління інтелектуальним капіталом підприємства, розроблений авторами, наведено на рис. 1.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Управління ІК є інструментом вирішення актуальних проблем сучасних підприємств. Авторами розроблена узагальнена схема процесу управління інтелектуальним капіталом підприємства та запропонована послідовність етапів управління, яку може бути рекомендовано для підприємств різних галузей і масштабів діяльності для управління ІК. Її використання дозволить більш ефективно використовувати знання персоналу та інтелектуальну власність; удосконалити робочі процеси, внаслідок чого очікується збільшення продуктивності праці й зменшення витрат матеріальних, фінансових ресурсів та ресурсів часу; збільшити обсяги виробництва, і як наслідок, доходів та прибутку; підвищити інвестиційну привабливість підприємства, оскільки зрозумілішими стають перспективи його розвитку; збільшити конкурентоспроможність як окремих товарів (за рахунок росту якості, більш повного пристосування товару до потреб споживачів, налагодження збутових мереж), так і всього підприємства.

Подальші дослідження повинні бути спрямовані на визначення залежності економічних результатів діяльності підприємства від рівня управління інтелектуальним капіталом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Юченко Ю.О. Система управління інтелектуальним капіталом підприємства [Електронний ресурс] /Ю.С. Юрченко. – Режим доступу: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/SR/article/download/4687/4805>.
2. Нанівська С.В. Інтелектуальний капітал підприємств: сутність і значення в сучасних умовах [Текст] / С. В. Нанівська //Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2011. – Випуск 21(15). – С. 256-262.
3. Топільницька Я.О. Суть та значення інтелектуального капіталу [Текст] / Я. О. Топільницька // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2012. - Випуск 22(10). – С. 278-286.
4. Пронина І.В. Интеллектуальный капитал: сущность, структура, функции [Электронный ресурс] /И.В. Пронина // Аналитика культурологии: научный журнал. – Тамбов, 2008. – № 2 (11). – Режим доступа: http://www.analiculturolog.ru/journal/archive/item/487-article_20-3.html
5. Ліманські А. Проблеми управління інтелектуальним капіталом підприємства [Текст] / А. Ліманські // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 5. – Т. 3. – С. 256-261.
6. Ткач І. Аналіз методів та механізмів управління інтелектуальним капіталом підприємства / І. Ткач // Економічний аналіз. – 2011. – Випуск 8. – Частина 2. – С. 346-350.
7. Ілляшенко С.М. Актуальні проблеми управління інтелектуальним капіталом підприємства [Текст] / С.М. Ілляшенко // Механізм регулювання економіки. – 2008. – №2. - С. 92-102.

-
8. Морозов О. Система управління інтелектуальним капіталом підприємства як механізм захисту прав інтелектуальної власності (ч. 1) [Текст] / О. Морозов // Інтелектуальна власність. – 2008. – № 1. – С. 43-52.

Карпенко О.А., Лизогуб М.С.

УПРАВЛЕНИЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫМ КАПИТАЛОМ ПРЕДПРИЯТИЯ КАК ЗАЛОГ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЕГО ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Исследованы подходы к определению интеллектуального капитала предприятия, определены его особенности, функции и структурные элементы, разработан алгоритм управления интеллектуальным капиталом предприятия.

Ключевые слова: интеллектуальный капитал предприятия, алгоритм управления интеллектуальным капиталом предприятия.

Karpenko O., Lizogub M.

INTELLECTUAL CAPITAL MANAGEMENT COMPANIES AS COLLATERAL ITS EFFICIENCY IN MODERN CONDITIONS

Investigated approaches to the definition of the intellectual capital of the enterprise, defined its features, functions and structural elements, the algorithm of intellectual capital management company.

Keywords: intellectual capital of the enterprise, the algorithm of intellectual capital management company.

УДК 338:65

Клюєва В.І.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ПІДПРИЄМСТВ ВОДНОГО ТРАНСПОРТУ

У статті розглянуто сутність інтелектуального капіталу на підприємствах водного транспорту, визначено його структуру та чинники, які на неї впливають.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, інтелектуальний капітал підприємств водного транспорту, структура інтелектуального капіталу.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку держави змінюються умови функціонування підприємств, все більше з яких використовують нецінові методи конкуренції. Зовнішнє середовище, яке постійно змінюється, мінливість потреб споживачів, нестабільність політичної та економічної систем потребує від підприємств використання сучасних стратегій диференціації, застосування інноваційних технологій, нарощення інтелектуального потенціалу персоналу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «інтелектуальний капітал» вивчалось багатьма як закордонними так і вітчизняними вченими. Серед них Р. Гриффін, Е. Брукінг, Т.Шульц, Н.Л. Гавкалова, Є.Н. Селезньов, Б.В. Салихов, О. Бутнік-Сіверський, І.В. Журавльова, Л. Едвінсон, Б. Леонт'єв, Т. Стюарт, В.Д. Пархоменко та інші.